

PAASTUAJA NELJAS PÜHAPÄEV AD 2021

Jh 6:48–58 (Js 55:1–3; Ilm 21:6–7)

[Jeesus ütles:]

48 «Mina olen eluleib.

49 Teie esiisad sõid kõrbes mannat, ja surid.

50 See on leib, mis taevast alla tuleb, et inimene sellest sööks ega sureks.

51 Mina olen taevast alla tulnud elav leib. Kui keegi sööb seda leiba, siis ta elab igavesti; ja leib, mille mina annan, on minu liha; ma annan selle maailma elu eest.»

52 Sellest tõusis juutide keskel suur tüli. Nad küsisid: «Kuidas saab Tema anda meile süüa oma liha?»

53 Jeesus ütles neile: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui te ei söö Inimese Poja liha ega joo Tema verd, ei ole teie sees elu.

54 Kes minu liha sööb ning minu verd joo, sellel on igavene elu ja mina äratan ta üles viimsel päeval,

55 sest minu liha on tõeline roog ja minu veri on tõeline jook.

56 Kes minu liha sööb ning minu verd joo, see jääb minusse ja mina temasse.

57 Nii nagu elav Isa minu on läkitanud ja mina elan Isa läbi, nii elab ka see, kes mind sööb, minu läbi.

58 See ongi leib, mis on alla tulnud taevast. See ei ole niisugune leib, mida teie esiisad sõid, ja surid. Aga kes seda leiba sööb, elab igavesti.»

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on neljanda evangeeliumi autoriks apostel Johannes, keda evangeeliumis endas nimetatakse «jüngriks, keda Jeesus armastas». Johannes pärines Galileast Betsaidast, ta oli Sebedeuse ja Saloome poeg ning apostel Jaakobus Vanema vend. Pärimuse järgi elas ta ainsana Jeesuse kaheteistkümnest apostlist kõrge vanaduseni ning suri loomulikku surma.

Evangeeliumi lõpul sõnastab autor ühemõtteliselt oma kirjatöö eesmärgi: «Jeesus tegi jüngrite ees veel palju muid tunnustähti, mida ei ole sellesse raamatusse kirja pandud, aga need on kirja pandud, et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes.» (Jh 20:30j) Kirikuisad järeldavad sellest, et Johannese evangeelium on kirjutatud aasta 100 paiku¹, tükk aega pärast kolme esimest evangeeliumi, mida autor tundis ja mida ta pidas vajalikuks täiendada eeskätt õpetuslikult seisukohalt.

¹ Uuemas kirjanduses on mitmeid autoreid, kes on Johannese evangeeliumi arvatava kirjutamisaja nihutanud märksa varasemaks, ajavahemikku aastast 40 kuni aastani 60.

Erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist, mis põhiosas keskenduvad Jeesuse avaliku tegevuse viimasele aastale ning kujutavad seda jätkuva teekonnana Galileast Jeruusalemma, kus «viiakse lõpule kõik see, mis prohvetid on kirjutanud Inimese Pojast» (Lk 18:31), kõneleb Johannes kolmest erinevast korrast, mil Jeesus Galileast Jeruusalemma rändas, ning kuigi on mitmeid teiste evangeeliumidega kattuvaid jutustusi, on umbes üheksa kümnendikku Johannese evangeeliumis esitatud materjalist selline, mida ei leia ülejäänud kolmest.

Laias laastus jaguneb Johannese evangeelium kaheks suureks osaks, mida võiks pealkirjastada kui «Jeesus ja maailm» (Jh 1:19–12:36) ning «Jeesus ja Tema jüngrid» (Jh 13:1–21:25). Esimese osa raamistuseks on ühelt poolt üldine sissejuhatus kogu evangeeliumile (Jh 1:1–18) ning teiselt poolt pessimistlik kokkuvõte (Jh 12:37–50), milles tõdetakse, et «ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri tunnustähti, ei uskunud nad siiski Temasse» (Jh 12:37).

Evangeeliumi keskseks teoloogiliseks teemaks on Selle tulemine, «kes tuleb ülalt» ja «on üle kõikide» (Jh 3:31) ning kes, olles «pärit Jumala juurest», «läheb tagasi Jumala juurde» (Jh 13:3). Just siin vastanduvad teravalt [vaenulik] maailm ja Jeesuse jüngrid, kusjuures tolle vaenuliku, jumalatu maailma esindajateks on paraku eeskätt need, kes peaksid olema Jumala omad ja kelle süü on seetõttu märksa rängem kui nende oma, kes on sündinud [vaimulikult] pimedana.² Evangeeliumi proloogis väljendatakse seda sõnadega: «Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu.» (Jh 1:11)

Vastandiks on need, kes Ta vastu võtavad – neile «andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks» (Jh 1:12). Nagu Jumala igavene Sõna sai lihaks, sündides inimesena siia maailma, nii sünnivad Temas need, kes «usuvad Tema nimesse», igaveseks eluks. Jumala Poeg on tulnud alla maa peale (vrd nt Jh 6:33), et maapealsed võiksid Temas saada ülendatud taevasse. Temas on «taevas avatud» (vrd Jh 1:51) ning pärast oma ülestõusmist on Jeesus läinud taevasse, Isa juurde, tagasi, et seal omadele aset valmistada (Jh 14:2).

Kiriku traditsioon näeb Johannese evangeeliumi ka väga sakramentaalse tekstina: selle keskmes on algusest lõpuni nii ristimine kui armulaud³, millele lisandub jüngritele pattudest lahtimõistmise meelevalla andmine pärast Jeesuse ülestõusmist (Jh 20:22j).

² Vrd Jh 9:41: «Kui te oleksite pimedad, ei oleks teil pattu. Aga et te nüüd ütlete: «Meie näeme», siis jääb teie patt teile.»

³ Kuigi Johannese evangeelium ei too erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist meieni Püha Öhtusöömaaja kirjeldust.

Vähemalt analoogiana tuleb Johannese evangeeliumi ülesehitus meelde ka vanakirikliku jumalateenistuse jagunemist katekuumenite ja usklite missaks.⁴ Esimese osa kõrgpunktiks oleks sellise vaatlusviisi puhul pimedana sündinu tervendamine (Jh 9) kui ettevalmistus ristimiseks ning Laatsaruse ülesäratamine surnuist (Jh 11) kui ristimise võrdpilt, mille kommentaariks sobivad Jeesuse poolt veidi hiljem öeldud sõnad: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui nisuiua ei lange maasse ega sure, siis see jääb üksi, aga kui see sureb, siis see kannab palju vilja. Kes oma elu armastab, see kaotab selle, ja kes oma elu vihkab selles maailmas, see hoiab selle igaveseks eluks. Kes tahab mind teenida, peab järgnema mulle, ja kus olen mina, sinna saab ka mu teenija.» (Jh 12:24–26) Evangeeliumi teine osa – usklite missa võrdpildina – keskendub viimasel õhtusöömaajal kõneldule ja toimunule, risti ja ülestõusmise müsteeriumile ning uuele elule, mis ulatub ajast igavikku (vrd Jh 21:22j).

Igal juhul tuleb Johannese evangeeliumi lugedes ja tõlgendades pidada meeles ühelt poolt pidevat vastuolu Jeesuse ja Tema omade ning vaenuliku, jumalatu maailma vahel, ning teiselt poolt seda, et evangeeliumis avalduvad usutõed Jeesuse, Jumala lihaksaanud Sõna kohta kõnelevad samaaegselt ka nendest, kes nagu Temagi «ei ole sündinud verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast» (Jh 1:13).

Keelelisi märkuseid

Mina olen – ἐγώ εἰμι – väljend «mina olen» viitab vähemalt kaudselt Jeesuse jumalikkusele selle seose tõttu Jumala nimega יהוה – oma nime Moosele avaldades selgitas Jumal selle tähendust sõnadega: יהִי־אֲנִי אֲשֶׁר־אֲהִי־אֲנִי – «Ma olen see, kes ma Olen!» – Septuagintas ἐγώ εἰμι ὁ ὢν (2Ms 3:14).

Eluleib – ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς – sõna ἄρτος võib tähendada nii konkreetselt «leib» kui ka üleüldiselt «toit», «toidus». Sõna ζωή tähistab elu ja elus olemist pigem abstraktselt, erinevalt sõnast βίος, mis tähistab enamasti konkreetselt kellegi [elatud] elu (Uues Testamendis sageli ka elatist ja eluhüvesid).⁵

Esiisad – οἱ πατέρες – sõnasõnalt «isad».

Kõrbes – ἐν τῇ ἐρήμῳ – sõna ἔρημος tähendab «üksildane», «üksik», ka «asustamata», «tühi».⁶

Mannat – τὸ μάννα – sõna μάννα tuleneb heebrea sõnast מַן, mille tähenduseks annab 2Ms 16:15 «Mis see on?»

⁴ See seletaks ka – arkaandistsipliini silmas pidades –, miks Johannes ei kirjelda Püha Õhtusöömaaga.

⁵ Niisiis on ζωή «elu minus», βίος aga «minu elu».

⁶ Siit tuleneb ka eesti keeles tarvitav võõrsõna «eremiit» – «üksiklane», «erak».

Surid – ἀπέθανον – võiks tõlkida ka: «surid ära» või «on surnud».⁷

See – οὗτός – parem oleks tõlkida: «See siin».

Inimene – originaalis puudub siin sõna «inimene», selle asemel kasutatakse asesõna τις, mida võiks siin tõlkida: «see, kes».⁸

Maailma – τοῦ κόσμου – sõna κόσμος tuleneb tõenäoliselt verbist κομίζω – «[millegi eest] hoolitsema» – ja tähistab nii maailma ja laiemalt kogu ilmaruumi kui ka selles valitsevat ilu, korda, harmooniat. Seda sõna kasutatakse Uues Testamendis ka inimeste, laiemalt ja neutraalselt kogu inimkonna, või kitsamalt ja negatiivselt jumalatute inimeste tähistamiseks.

Sellest tõusis juutide keskel suur tüli – Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι – sõnasõnalt «Juudid tülitsevad nüüd isekeskis».⁹

Nad küsisid – λέγοντες – «öeldes/üteldes».

Saab – δύναται – sõna δύναμαι tähendab «võimeline olema», «suuteline olema», «[millekski piisavat] jõudu omama».¹⁰

Tõesti, tõesti – Ἀμήν ἀμήν – sõna ἀμήν tuleneb heebrea sõnast אָמֵן – «aamen», «tõesti», «sündigu nõnda».¹¹

Kui te ei söö Inimese Poja liha ega joo Tema verd, ei ole teie sees elu – ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς – originaalis kasutatud ajavorme on väga raske eesti keeles adekvaatselt edasi anda. Üks tõlkevõimalus oleks: «kui te ei ole söönud Inimese Poja liha ega joonud Tema verd, ei ole teie sees (sõnasõnalt: «ei oma te enestes») elu».¹²

⁷ 1739. aasta Piiblis: «ja surrid ärra».

⁸ Kogu lauseosa võiks tõlkida: «et see, kes sellest sööks, ei sureks».

⁹ 1739. aasta Piiblis: «Siis riidlesid Juda-rahvas isikeskes»; 1968. aasta piiblitõlkes: «Siis riidlesid juudid isekeskis».

¹⁰ Muuhulgas tulenevad siit ka lõhkeainet tähistav sõna «dünaamiit» ja elektrigeneraatorit tähistav sõna «dünamo».

¹¹ On oluline tähele panna, et Jeesus ei oota mitte kuulajate «aamenit» kinnitusena oma sõnade tõesusele, vaid alustab olulisi sõnavõtte ise «aameniga», nõnda nii oma sõnade tõesust kinnitades kui oma jumalikku meelevalda demonstreerides.

¹² Kahe esimese verbi puhul kasutatakse originaalis ühekordset ja (enamasti) juba toimunud tegevust märkivat teist *aoristi*, viimase verbi puhul aga jätkuvat tegevust tähistavat olevikku. Samas ei pruugi *aorist* ilmingimata tähistada minevikku.

Kes minu liha sööb – ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα – erinevalt eelnevates salmides söömise kohta tarvitatud tavapärasest sõnast φάγω on τρώγω märksa jõulisema varjundiga ja tähendab mitte lihtsalt «sööma», vaid pigem «närima» või «järama».¹³

Viimsel päeval – τῆ ἐσχάτη ἡμέρα – sõnast ἔσχατος – «viimne» – tuleneb ka sõna «eshatoloogia» või «eskatoloogia», millega tähistatakse õpetust viimsetest asjadest, eriti viimsest päevast ehk n-ö maailma lõpust.

Tõeline – ἀληθής – sõna ἀληθής koosneb eitavast eesliitest α ja verbist λαμβάνω – «varjul olema», «peidetud/tundmatu olema».¹⁴ Mõnedes käsikirjades on siinkohal ἀληθῶς – «tõepoolest».¹⁵

Kes minu liha sööb – ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα – vt eelmist samasisulist keelelist märkust.

Jäab – μένει – sõna μένω tähendab «jäama», «püsima».

On läkitanud – ἀπέστειλέν – sõna ἀποστέλλω tähistab enamasti kindla ülesandega läkitamist (määramist).¹⁶

Isa läbi...minu läbi – διὰ τὸν πατέρα...δι' ἐμέ – võiks tõlkida ka «Isas» ja «minus».

Kes mind sööb...kes seda leiba sööb – ὁ τρώγων με...ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον – vt ülalt keelelist märkust sõna τρώγω kohta.

Elab – ζήσῃ – «saab elama» (tulevik).

Sisuline analüüs

Johannese evangeeliumi kuues peatükk, mille keskseks sõnumiks on Jeesuse tunnistus endast kui tõelisest Eluleivast, jaguneb laias laastus kolmeks:

Jh 6:1–27 Jeesus toidab viit tuhandet meest, läheb üle järve Kapernauma ning manitseb leivaimest osasaanuid otsima mitte kaduvat, vaid kadumatut rooga;

Jh 6:28–47 vastusena juutide nõudmisele, et Ta kinnitaks tunnustähga oma autoriteeti ja õigust nõuda usku oma sõnadesse, läheb Jeesus sammu kaugemale

¹³ Ilmselt ei ole siin tegemist juhusliku sõnavalikuga, vaid selge ja võib-olla koguni veidi irriteeriva vastusega juutide pahameelele.

¹⁴ Niisiis on tõde – ἀλήθεια – kreeka keeles miski, mis on ilmselge, vastuvaidlematult äratuntav.

¹⁵ Arvatavasti on sellest lähtunud 1739. aasta tõlge: «Sest minno lihha on töest üks roog ja minno werri on töest üks jomaaeg.»

¹⁶ Siit tuleneb ka sõna ἀπόστολος – «apostel».

ning ütleb, et uskuda ei tule mitte ainult *Teda*, vaid *Temasse* – kuna Tema ongi see kadumatu roog, taevast alla tulnud leib;

Jh 6:48–71 juutide järjekordsele nurisemisele vastab Jeesus veelgi kaugemale minnes: selleks, et pärida igavene elu, ei piisa mitte ainult *Temasse* uskumisest, vaid tuleb ka süüa Tema liha ja juua Tema verd – see ei ärrita mitte ainult Jeesuse vastaseid, vaid peletab eemale ka suure osa Tema senistest jüngeritest.

Viie tuhande mehe toitmine viie odraleiva ja paari kalakesega leidis aset paasapäeva eel (Jh 6:4). See näitab, et järgnevate Jeesuse sõnade õigeks mõistmiseks tuleb need asetada Iisraeli rahva Egiptuse orjapõlvest pääsemise, iseäranis paasasündmuse ja kõrberännaku konteksti.

Kui evangelist ütleb leivaimet sisse juhatahes, et Jeesus «teadis küll, mida Ta kavatses teha», ühtlasi oma jüngreid «proovile pannes» (Jh 6:6), siis võime selle märkuses näha vihjet mitte üksnes leiva ja kala imelisele rohkendamisele, vaid ka järgnevale jüngerite proovilepanemisele nii siis, kui nad järve ületades tormi kätte satuvad ning mõistma peavad, et nad saavad lootä üksnes Jeesusele (Jh 6:16–21), kui ka siis, kui Jeesus endast kui Eluleivast ning oma liha söömisest ja vere joomisest kõneldes nad valiku ette seab, kas nad tahavad jääda Tema juurde või ära minna (Jh 6:60–71).

Viie tuhande mehe toitmise tulemuseks ei olnud mitte ainult see, et rahvas sai seks korraks kõhu korralikult täis, vaid ka inimeste – tõsi, mitte pikalt püsinud – vaimustus Jeesusest, mis väljendus soovis teha Ta kuningaks, et poleks enam nälga jäämise hirmu (vrd Jh 6:15.26.34). Jeesus tõrjub taolise, paradoksaalsel viisil küll imedesse, s.t üleloomulikku uskuva, ent samaaegselt läbinisti naturalistliku lähenemise tagasi ning kutsub rahvast – teda teravalt ja ebamugavalt läbi nähes¹⁷ – pöörama oma pilku hävivald roalt sellisele, mis püsib igaveseks eluks (Jh 6:27).

Igavese elu roa saab anda üksnes Tema – Inimese Poeg (Jh 6:27), kelle on läkitanud Jumal (Jh 6:29) ning kes on tulnud, et teha Jumala tahtmist (Jh 6:38), milleks on, et «igatühel, kes näeb Poega ning *Temasse* usub, oleks igavene elu» (Jh 6:40).

Igavese elu roast – ehk taevast alla tulnud tõelisest leivast – on võimalik osa saada *Temasse* uskumise kaudu. Jeesusesse uskumine ei tähenda mitte ainult Tema sõnade või õpetuse uskumist, vaid *Temasse* uskumist, s.t kogu oma lootuse panemist *Temale*, *Temast* kinni haaramist. Või õigemini *Temal* endast kinni haarata laskmist: «Aga Tema tahtmine, kes minu on saatnud, on see, et ma ei kaotaks midagi sellest, mis mulle on antud, vaid et ma ärataksin nad üles viimsel päeval. Kõik, mis Isa mulle annab, tuleb minu juurde, ning kes minu juurde tuleb, seda ma ei aja välja.» (Jh 6:39.37)

¹⁷ «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, te ei otsi mind mitte sellepärast, et te nägite tunnustähti, vaid te te sõite leiba ja teie kõhud said täis.» (Jh 6:26); «Kuigi te olete mind näinud, ei usu te ikkagi.» (Jh 6:46)

Juudid rõhuvad oma päritolule: «Meie esiisad sõid kõrbes mannat, nõnda nagu on kirjutatud: Ta andis neile süüa leiba taevast.» (Jh 6:31), ja nõuavad Jeesuselt aru: «Mis tunnustähe Sa siis teed, et me näeksime ja võiksime Sind uskuda?» (Jh 6:30) Jeesus vastab tõdemusega, et kõrbes söödu puhul ei olnud sugugi tegemist tõelise taevaleivaga, vaid selleks on üksnes Tema, taevast alla tulnud Inimese Poeg (Jh 6:32j). Jeesus vastandab juutidega kõneldes «teie esiisad» ja «minu Isa»¹⁸ – see vastandus on seda teravam, et «teie esiisad...surid» (Jh 6:49.58), aga Jeesuse Isa on «elav Isa» (Jh 6:57).

On väga selgelt näha, et Jeesus keerab juutidega kõneldes järjest vinti juurde: kui juudid nõuavad kinnitust Tema meelevallale kõike seda kõnelda, mida Ta on neile öelnud, ei hakka Jeesus ennast õigustama, vaid esitab omapoolse nõudmise, et uskuda ei tule mitte ainult *Teda*, vaid *Temasse* – sest erinevalt kõrbes korjatud mannast on Tema tõeline taevast alla tulnud leib, millest osasaamine kustutab nälja ja janu (Jh 6:35). Ning kui juudid selle peale nurisevad, astub Jeesus veel ühe sammu kaugemale, näidates, mida Ta kõige selle all tegelikult silmas peab: selleks, et pärida igavene elu, ei piisa isegi mitte Tema õpetuse tõeks pidamisest ega Tema intellektuaalsest või moraalsest järgimisest, vaid tuleb «süüa Tema liha ja juua Tema verd».

«See sõna on ränk, kes suudab seda kuulda?» ütlesid isegi «paljud Tema jüngrid» (Jh 6:60). Nende sõnade tähenduse õigeks mõistmiseks tuleb minna tagasi paasasündmuse ja Iisraeli rahva kõrberännaku juurde. Veelgi varemalt aga tuletada meelde Johannese evangeeliumi algust (tsiteeritud 1968. aasta piiblitõlke järgi): «Alguses oli Sõna, ja Sõna oli Jumala juures, ja Sõna oli Jumal... Temas oli elu, ja elu oli inimeste valgus... Ja Sõna sai lihaks ja elas meie keskel, ja me nägime tema au kui Isast ainusündinud Poja au, täis armu ja tõde.» (Jh 1:1.4.14)

Johannese evangeeliumi – ja kogu kristliku usu – keskmeks on Jumala igavese Sõna, Isa ainusündinud Poja lihakssaamine. Jeesus on tõeline Jumal ja tõeline inimene – mitte mingisuguse jumaliku valgustuse osaliseks saanud või Jumala poolt adopteeritud inimene, ega ka mitte ainult näiliselt inimkuju võtnud Jumal, vaid ühtaegu Jumal ja lihast ja verest inimene. Jumal on meid, kes oleme lihast ja verest inimesed, lunastanud oma inimesekssaanud Poja liha ja vere läbi, ning kui Tema liha ja veri ei saa meie omaks, ei ole meil osa ka lunastusest ega Temas olevast elust.

Vana Testament sisaldab rohkesti pilte, mis seda müsteeriumit ette kuulutavad. Üks neist on paasasündmus: nagu paasatallede veri päästis iisraellased esmasündinute hukkamisest viimase ja kõige rängema Egiptuse nuhtluse käigus, nii päästab Jeesuse veri need, kes Temasse usuvad ja on selle verega märgitud, igavesest surmast¹⁹ ja

¹⁸ Seda vastandust silmas pidades oleks paslik tõlkida kreeka sõna πατέρες mitte «esiisad», vaid «isad».

¹⁹ Mitte ajalikust surmast, sest «kes sööb minu liha ja joob minu verd, sel on igavene elu; ja mina äratan tema üles viimsel päeval» (Jh 6:54).

hukatusest, kinkides neile jääva elu. Paasatalled pidid surema, et iisraeli lapsed võiksid elada – nii peab ka too tõeline Paasatall surema, et need, kes Ta vastu võtavad ja seeläbi Jumala lasteks saavad (vrd Jh 1:12), võiksid Tema läbi elada: «Mina olen taevast alla tulnud elav leib. Kui keegi sööb seda leiba, siis ta elab igavesti; ja leib, mille mina annan, on minu liha; ma annan selle maailma elu eest... Nii nagu elav Isa minu on läkitanud ja mina elan Isa läbi, nii elab ka see, kes mind sööb, minu läbi.» (Jh 6:51.57)

Esmalt kõneleb Jeesus siin oma ohvrisurmast. Seda rõhutab ka lisaks liha (ja seda kujutava leiva) söömisele vere joomise nimetamine, millel iseenesest puudub otsene vaste Vana Testamendi lugudes. Kaudselt võime siin näha viidet Jumala ja inimeste vahelistele lepingutele, näiteks sellele, mida kirjeldatakse 2. Moosese raamatu 24. peatüki alguses: «Ja Mooses võttis verd ning piserdas rahva peale, öeldes: «Vaata, see on selle lepingu veri, mille Issand teiega on teinud kõigi nende sõnade põhjal!»» (2Ms 24:8)

Niisiis tähendab Inimese Poja liha söömine ja vere joomine esmalt usku Tema lunastavasse ohvrisesse. Usk – vastandina uskmatusesele, sõnakuulmatusele, nurisemisele ja vastuhakule – on möödapääsmatult vajalik selleks, et Jeesuse lunastatud ei lõpetaks samamoodi nagu Iisraeli rahva esiisad kõrbes: «Teie esiisad sõid kõrbes mannat, ja surid. See on leib, mis taevast alla tuleb, et inimene sellest sööks ega sureks.» (Jh 6:49j).

Iisraellased ei surnud kõrbes mitte manna tõttu – nagu oleks sellel midagi viga olnud –, vaid justnimelt oma sõnakuulmatuse, uskmatusese, nurisemise ja vastuhaku pärast. Nad olid korduvalt näinud Jumala abi ja mitmesuguseid vägevaid imetegusid, ent ikkagi ei uskunud ega kuulnud Tema häält: «Ükski neist meestest, kes on näinud mu auhiilgust ja tunnustähti, mis ma tegin Egiptuses ja kõrbes, aga kes sellest hoolimata on mind kiusanud kümme korda ega ole võtnud kuulda mu häält, ei saa näha maad, mille ma vandega olen töötanud anda nende vanemaile; ükski, kes mind on põlanud, ei saa seda näha!» (4Ms 14:22j)

Ometi peab Jeesus siin silmas midagi veelgi enam, sest kui juudid Tema sõnade peale järjekordselt nurisevad ja küsivad, «kuidas saab Tema anda meile süüa oma liha» (Jh 6:52), siis näitab Jeesus neile vastates, et nad ei ole Tema sõnadest sugugi valesti aru saanud, nagu vahel arvatakse.

Jeesus ei kipu seniöeldut leevendama või juute rahustama, et nad kõike sõnasõnalt ei võtaks, vaid vastupidi: kui siiani oli juttu ainult leivast (ja selle vastena lihast), siis nüüd toob Ta mängu ka vere, mille joomisele mõtlemine pidi iga vaga juudi õudusega täitma.

Vere söömine on Vanas Testamendis keelatud seetõttu, et veres on iga elusolendi hing või elu (1Ms 9:4 jm), ning kuna hing (või elu) kuulub üksnes Jumala meelevalda, ka seepärast, et veri tuleb ohverdada Jumalale: «Kui keegi Iisraeli soost ja nende keskel asuvaist võõraist sööb mingisugust verd, siis ma pööran oma palge selle veresööja vastu ja hävitan tema ta rahva seast. Sest liha hing on

veres, ja selle ma olen teile andnud altari jaoks lepituse toimetamiseks teie hingede eest; sest veri lepitab temas oleva hinge tõttu.» (3Ms 17:10j) Jeesuse veres ei ole mitte üksnes Tema, vaid meie kõikide elu.

Vrd ka Hb 9:22: «Moosese Seaduse järgi puhastatakse peaaegu kõik asjad vere kaudu, ja ilma vere valamiseta ei ole andeksandmist.»

Oma liha söömisest kõneldes kasutab Jeesus mitmel korral sõna, mis ei jäta mingit kahtlust, et Ta ei pea silmas mitte üksnes «vaimulikku» söömist [ja joomist], vaid ka ihulikku. Ja see tähendab, et vastupidiselt sagedasele, ka usupuhastajate poolt jõuliselt väljendatud seisukohale, nagu Jeesus ei kõneleks siin armulauast, ei ole võimalik mitte näha Tema öeldu otsest seost pühima altarisakramendiga.

Võrdleme kasvõi Jeesuse sõnu Jh 6:51: «Leib, mille mina annan, on minu liha; ma annan selle maailma elu eest», nendega, mis seisavad Luuka evangeeliumi Püha Õhtusöömaaja kirjelduses: «See on minu ihu, mis teie eest antakse.» (Lk 22:19) Tõsi, ühel juhul kasutatakse sõna «liha», teisel (ja armulaua puhul valdavalt) sõna «ihu», kuid nende mõlema aluseks võib olla üks ja sama heebreakeelne לֶחֶם , mis tähistab ühtviisi nii ihu kui liha.

Erinevalt enamusest vara- ja vanakiriklikest autoritest kasutab püha Antiookia Ignatius armulauast kõneldes mitmel korral ka sõna «liha»:

«Tõtake nüüd kasutama üht söömaaga; sest on (vaid) meie Issanda Jeesuse Kristuse üks liha, ja üks karikas ühenduseks Tema verega.» (Filadelflastele IV, 1)

«Õhtusöömaajast ja palvest hoiavad nad eemale, sest nad ei tunnista õhtusöömaaga olevat meie Lunastaja Jeesuse Kristuse liha, mis meie pattude pärast on kannatanud, mille Isa (oma) halastuses üles äratas.» (Smürnalastele VII, 1)

«Tahan Jumala leiba, mis on Jeesuse Kristuse liha, Taaveti seemnest, ja joogiks tahan Tema verd, mis on kadumatu armastus. (Roomlastele VII, 3)

Sarnaselt kirjutab püha Justinus Märter:

«Samal viisil, nagu meie Päästjal Jeesusel Kristusel, olles saanud lihaks Jumala Sõna läbi, oli nii liha kui veri meie päästmiseks, nii on meile ka õpetatud, et see söömaag, mis on õnnistatud Tema sõna palve läbi ja mille läbi meie verd ja liha sellega üheks saades toidetakse, on sellesama lihaks saanud Jeesuse liha ja veri.» (I apoloogia LXVI)

Jeesus ütleb: «Nii nagu elav Isa minu on läkitanud ja mina elan Isa läbi, nii elab ka see, kes mind sööb, minu läbi.» (Jh 6:57) Jumala Pojana on Jeesus oma Isaga täielikult üks (Jh 10:30; vrd ka Jh 14:9: «Kes on näinud mind, see on näinud Isa.»). Jumal on Vaim, seega on Temaga üksolemine vaimne. Inimene on aga ihu ja hing, s.t tõeliseks inimeseks olemise juurde kuuluvad möödapääsmatult ka liha ja veri. Jumala Poeg on inimeseks

saades omaks võtnud meie liha ja vere,²⁰ selle ristipuul leivana murda andnud²¹ ning meie pesemiseks ja Jumalaga lepitamiseks valanud. Et meil võiks nüüd omakorda olla osa Temast ja Temas olevast elust, selleks peame võtma endasse Tema liha ja vere. Mitte ainult vaimulikult, vaid ihust ja hingest olenditena nii vaimulikult kui ihulikult.

Nagu öeldud, et mõistnud juudid Jeesuse sõnu sugugi valesti – nad said aru, et Ta räägibki päriselt tõelisest söömisest ja joomisest. Kindlasti nad ei mõistnud, mida Ta selle all silmas peab, nagu ka Jeesuse jüngrid esialgu mitte, aga on täiesti selge, et oma evangeeliumi kirja pannes Johannes juba teadis, millest jutt käib. Jeesuse ohvrisurma kirjeldades nimetab Johannes, et tegemist oli paasapäevade valmistuspäevaga (Jh 19:14), seega on tema jaoks selge, et Jeesus on tõeline Paasatall, kes peab surema, et need, kes Tema verega märgitakse, võiksid elada. Sama tuleb välja ka sõnadest: «Sest see on sündinud, et läheks täide Kiri: «Ühtegi tema luud ei purustata.»» (Jh 19:36; vrd 2Ms 12:46) Pärast Jeesuse surma ja rooma sõduri piigipistet voolas Tema südamest välja verd ja vett (Jh 19:34), milles kiriku traditsioon näeb otsest viidet ristimisele ja armulauale.

Nagu Sõna sai lihaks, et inimesed lunastada, nii ei toimu ka sellest lunastusest osasaamine mitte ainult kuulutatud, kuulnud ning mõistusega ja südamega vastu võetud, vaid ka nähtava ja teistegi meeltega tajutava Sõna, s.t sakramentide kaudu.

Jutluseks

Paastuaja neljanda pühapäeva vanakiriklik nimi *Laetare* – «Rõõmustage» – pärineb missa algussalmist, mis on võetud prohvet Jesaja raamatust: «Rõõmustage koos Jeruusalemmaga ja hõisake tema pärast kõik, kes teda armastate! Olge väga rõõmsad koos temaga kõik, kes te tema pärast leinasite, et võite imeda ja küllastuda tema troostirindadest!»

Pühapäeva teemaks on EELK Kirikukäsiraamatu järgi nii vanakiriklikust kui ka teise ja kolmanda lugemisaasta Evangeeliumist lähtudes «Eluleib». Kirikukäsiraamatu lugemiskava kõigi kolme lugemisaasta Evangeeliumid on võetud Johannese evangeeliumi kuuendast peatükist (vastavalt Jh 6:1–15; Jh 6:24–35 ja Jh 6:48–58).

Kolmanda lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Js 55:1–3) on ühelt poolt julgustavad, teisalt aga tõsiselt hoiatavad prohvetisõnad sellest, et need, kes nälgivad ja janunevad abi ja lunastuse järele, ei peaks vaagima raha selle eest, mis tegelikult ei jooda ega toida, vaid võtma kuulda Jumala armukutset ja minema Tema juurde.

²⁰ «Et nüüd lapsed on liha ja vere osalised, siis on ka Jeesus ise otse samal viisil liha ja vere omaks võtnud, et Ta surma kaudu kõrvaldaks selle, kellel on võimetus surma üle – see tähendab kuradi.» (Hb 2:14)

²¹ Nagu 1Kr 11:24 mõnedes käsikirjades: Τοῦτό μου ἐστὶν τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλῶμενον – «See on minu ihu, mis teie eest murtakse.»

Teine pühakirjalugemine (Ilm 21:6j) on pärit Ilmutusraamatu eelviimasest peatükist, kus Johannes näeb taevast Jeruusalemma ning kuuleb sealselt aujärjelt Issanda kinnitust: «Mina olen A ja O, algus ja ots. Mina annan janusele ilma tasuta eluvee allikast.»

Niisiis on kõigi kolme pühakirjalugemise keskseks sõnumiks tunnistus Jeesusest kui eluandjast ja eluallikast, kusjuures Evangeelium konkretiseerib seda äärmiselt olulisel viisil: Jeesus on eluandja ja eluallikas *seetõttu*, et Ta on taevast, Isa juurest, alla tulnud (s.t Ta on tõeline Jumal), ja *seeläbi*, et meie liha ja verd omaks võttes annab Ta iseennast ohvrina maailma elu eest.

Selleks, et Jeesuses olevast elust osa saada, peavad need, kes Tema sõna kuulevad ja selle kutsele järgnevad, Temasse uskuma ja Temaga nii vaimulikult kui ihulikult üheks saama. Viimane ei tähenda mitte üksnes Jeesuse intellektuaalset ega moraalset järgimist, vaid Temast sakramentaalsel viisil osasaamist, s.t, nagu Ta ise ütleb, Tema liha söömist ja Tema vere joomist, nii et Tema omadest saab Temaga üks liha ja üks veri.²²

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesus on eluandja ja eluallikas – nii aegade algusest, mil kõik, mis on, on loodud Tema läbi (vrd Jh 1:3), kui ka nüüd, viimseil päevil, mil ainsaks pääseteeks hukkamisele määratud maailmast on osasaamine Temas olevast elust.
2. Selleks, et meil oleks elu, on Jumala igavene Poeg saanud surelikuks inimeseks, võtnud omaks meie liha ja vere ning selle meie eest andnud ja valanud. Jeesus Kristus on tõeline ja igavene lunastus- ja lepitusohver; Temale viitavad kõik Vana Testamendi ohvrid alates paasatallest (või õigupoolest juba alates Aabelist) kuni kõigi Moosese Seaduses ettenähtud ohvriteni. Selleks, et meie võiksime elada, pidi Tema surema.
3. Me saame Kristuse lunastavast väest ja Temas olevast igavesest elust osa usu läbi Temasse, aga see ei tähenda mitte ainult usulisi tõekspidamisi ega n-ö vaimulikku osasaamist, vaid nii, nagu Jumala igavene Sõna on päriselt lihaks ja vereks saanud, päriselt kannatanud ja surnud, päriselt oma vere meie eest valanud, nii kuulub ka Temaga üheks saamise juurde Temast ihulik osasaamine sakramentide kaudu. Tema liha on tõeline roog ja Tema veri on tõeline jook, ning kes ei söö Inimese Poja liha ega joo Tema verd, selle sees ei ole elu – aga kes Tema liha sööb ja Tema verd joob, see jääb Temasse (Jh 6:53 ja Jh 6:56).

²² Kahtlemata väärib siin märkimist ka koguduse kui Kristuse Ihu ühekssaamine (lausa üheks leivaks saamine) Kristuse kui selle ihu peaga ja isekeskis: «Nii nagu see leib oli laiali (hajutatud) üle mägede ja on saanud kokku üheks, nõnda kogutagu Sinu kogudus maa äärtelt Sinu riiki.» (Didache IX, 4)